

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตศึกษา 6 ศึกษาการบริหารการศึกษาในโรงเรียน กังกล่าวโดยเฉพาะงานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน นอกจากนี้ยังศึกษาปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างของระบบบริหารและปัญหาการบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภทในโรงเรียน กังกล่าว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูฝ่ายบริหารที่ประจำอยู่ในโรงเรียนและไม่ได้ประจำอยู่ในโรงเรียน ครูฝ่ายวิชาการและผู้บริหารของนักเรียนในโรงเรียน จังหวัด ในเขตศึกษา 6 ที่เป็นตัวอย่าง

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นโรงเรียนที่เปิดทำการสอนครบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 3 หรือ ปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 โดยสุ่มมาจากโรงเรียนทั้งหมดใน 4 จังหวัด ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากทั้งหมด 7 จังหวัด รวม

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 19 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างครูฝ่ายบริหารที่ไม่ได้ประจำอยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ และผู้ช่วย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 29 คน ส่งแบบสอบถามและได้รับคืนมีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 89.65

กลุ่มตัวอย่างครูฝ่ายบริหารที่ประจำอยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ที่แต่งตั้งขึ้นโดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ ความหนังสือที่ ศธ.10217/2505 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2505 เรื่องหลักเกณฑ์การแต่งตั้งผู้ช่วย ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยการ ทั้งหมดในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 38 คน ส่งแบบสอบถามและได้รับคืนมาใช้ได้จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 78.94 ทั้งนี้กลุ่มผู้บริหารทั้งภายนอกและภายในโรงเรียนที่ใช้เป็นประชากร มีจำนวนทั้งสิ้น 56 คน คิดเป็น ร้อยละ 83.58

กลุ่มตัวอย่างครูฝ่ายวิชาการ ได้แก่ ครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสอนมาแล้วอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา โดยสุ่มมาประมาณร้อยละ 25 ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 256 คน ได้ส่งแบบสอบถามไปและได้รับแบบสอบถามคืนและใช้ได้จำนวน 240 คน คิดเป็น ร้อยละ 93.75

กลุ่มประชากรที่เป็นตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีบุตรหลานเรียนอยู่ใน โรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างมาโรงเรียนละ 10 คน เป็นจำนวน 190 คน ส่งแบบ สอบถามและได้รับคืน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 94.74

ได้ส่งแบบสอบถามให้ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 513 คน ได้รับคืนมาและใช้ได้ จำนวน 476 คน คิดเป็นร้อยละ 92.78

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือ 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสำรวจ ใช้สอบถามครูฝ่ายบริหาร ครูฝ่ายวิชาการ และถาประชาชนหรือผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มละชุด รวม 3 ชุด แต่ละชุดจะครอบคลุมงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 5 ด้านคือ งานด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการการเงินและบริการ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนโดยพิจารณาจำนวนข้อถามและเนื้อหาสาระความบทบาทของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มจะพึงรู้และจะยังเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสำรวจได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับงานบริหารโรงเรียนทั้ง 5 ประเภทด้วย

ชุดที่ 2 เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ การสังเกต จากการได้ไปพบกับผู้บริหารที่ประจำอยู่ในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 สรุปได้ดังนี้

1. โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยอาศัยหลักการประสานประสานระหว่างการจัดแบบตามสายสั่งงาน (Line) และแบบสายงานที่ปรึกษา (Staff) โดยมีผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ เป็นผู้รับผิดชอบสูงสุด มีผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นตามเกณฑ์การแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ตามหนังสือของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศม.10217/2505 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2505 สำหรับสายงานวิชาการนั้น แบ่งออกเป็นสายวิชาต่าง ๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนตามระเบียบของกรมสามัญศึกษา เช่นเดียวกัน ส่วนสายงานปกครองและสายงานธุรการนั้น แต่ละโรงเรียนจัดแบ่งงานออกตามความเหมาะสมและความคล่องตัวในการทำงานภายในโรงเรียนและเหมาะสมกับบุคลากร ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่บางโรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาสำหรับงานบางงาน เช่น กรรมการวิชาการ กรรมการบริหารโรงเรียน ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือทำงานตามที่ผู้บริหารจะมอบให้

สำหรับบุคลากรที่เป็นเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ในการบริหารงานเหล่านี้ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กจะใช้ครูฝ่ายวิชาการที่ทำการสอนมาทำหน้าที่ทั้งสิ้น ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ งานบางอย่างจะมีเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเช่น แผนก แผนก โสภทศศึกษา บรรณารักษ์ เป็นต้น แต่งานบางอย่างยังใช้ครูที่ทำการสอนมาทำหน้าที่ เช่น กิจกรรมนักเรียน หัวหน้าคิก สวัสดิการ เป็นต้น

2. ข้อมูลส่วนตัว สรุปได้ดังนี้

2.1 ผู้บริหาร ผู้บริหารที่ไม่ได้ประจำอยู่ในโรงเรียนเป็นเพศชายทั้งสิ้น มีผู้บริหารที่เป็นเพศหญิงอยู่ 6 คน เป็นผู้บริหารที่ประจำอยู่ในโรงเรียนทั้งสิ้น ผู้บริหารส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 36 ถึง 40 ปี มีอายุราชการอยู่ระหว่าง 11 ถึง 15 ปี มีประสบการณ์อยู่ในตำแหน่งระหว่าง 1 ถึง 5 ปี มีวุฒิทางวิชาชีพจบปริญญาตรี

2.2 นักวิชาการ ที่ตอบแบบสำรวจนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26 ถึง 30 ปี มีอายุราชการระหว่าง 1 ถึง 5 ปี มีวุฒิทางวิชาชีพจบปริญญาตรี

2.3 ประชาชนหรือผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสำรวจ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีอาชีพรับราชการ

3. งานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท สรุปจากความคิดเห็นของนักบริหาร นักวิชาการ และประชาชนว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 ปฏิบัติตามลำดับ

3.1 นักบริหาร มีความเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 งาน คืองานบริหารบุคคล ส่วนอีก 4 งานเห็นว่าปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ถ้าจัดระดับการทำงาน จากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ งานบริหารบุคคล งานบริหารวิชาการ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารงานธุรการ การเงินและบริการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยค่าตัวกลางเลขคณิตเป็น 3.50, 3.47, 3.45, 3.36 และ 3.06 ตามลำดับ

3.2 นักวิชาการมีความเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาปฏิบัติงานทั้ง 5 ประเภท อยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น ถ้าจัดระดับการปฏิบัติงานจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ งานบริหารบุคคล

งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยค่าตัวกลางเลขคณิตเป็น 3.33, 3.27, 3.15, 2.91 และ 2.83 ตามลำดับ

3.3 ประชาชน มีความเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 ปฏิบัติงานการศึกษาทั้ง 5 ประเภทอยู่ในระดับมากเสีย 4 งานคือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน และงานบริหารงานธุรการ การเงินและบริการ ยกเว้นงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ถ้าจะจัดระดับงานที่ปฏิบัติจากมากไปหาน้อยจะเป็นดังนี้ งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารด้านวิชาการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยค่าตัวกลางเลขคณิตเป็น 3.89, 3.88, 3.73, 3.62 และ 3.00 ตามลำดับ

4. ความคิดเห็นรวมของประชากรที่เป็นตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มคือ นักบริหาร นักวิชาการ และประชาชน สรุปว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ปฏิบัติงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท อยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น โดยจัดระดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ งานบริหารบุคคลกับงานบริหารธุรการ การเงินและบริการ มีน้ำหนักเท่ากัน งานรองลงไปคือ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยค่าตัวกลางเลขคณิตเป็น 3.49, 3.49, 3.35, 3.17 และ 3.07 ตามลำดับ

5. ปัญหาการบริหารงานการศึกษาทั้ง 5 ประเภทในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ที่เป็นตัวอย่างซึ่งรวบรวมได้จากแบบสอบถามปลายเปิดกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่ประจำอยู่ในโรงเรียน ปัญหาที่สำคัญของแต่ละงานเป็นดังนี้ ปัญหาค่านางานวิชาการคือ ขาดอุปกรณ์ อุปกรณ์ที่มีก็ไม่พอใช้เช่น อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ โรงฝึกงาน รวมทั้งอุปกรณ์ ปัญหาคนบุคคลคือ อัตรากำลังการโรง ครู ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะครูคณิตศาสตร์ ทัศนศิลป์ คหกรรมศิลป์ บรรณารักษ์ แนะแนว เป็นต้น ปัญหาค่านักเรียนมีปัญหามากค่านักเรียนใช้จ่ายเสียหาค่าเช่น กัญชา กินยาหลอนประสาท สูบบุหรี่ ซึ่งมีทั้งระยะฝึกหัด

และคิดเป็นนิสัย ปัญหาด้านธุรการ การเงินและบริการคือ ขาดอาคารเรียน โรงฝึกงาน ที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับนักเรียนในขณะหยุดพัก และคำสั่งหนังสือราชการล่าช้า ส่วนปัญหาด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นคือ ผู้ปกครองนักเรียนผลัดภาระการอบรมนักเรียนทั้งหมดให้โรงเรียนรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

1. โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตศึกษา 6 นั้น จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนต่าง ๆ นิยมจัดแบบสายการบังคับบัญชาสายเดียว (Line) เพราะเป็นแบบที่กรมสามัญศึกษาวางแบบเป็นระเบียบไว้ ฉะนั้นหน่วยงานย่อยตั้งแต่ระดับผู้ช่วยลงมาในโรงเรียนจึงจัดแบบสายการบังคับบัญชาสายเดียวด้วยเหมือนกัน ส่วนการจัดแบบสายการบังคับบัญชา (Line) และแบบสายงานที่ปรึกษา (staff) ซึ่งถือว่าเป็นการจัดองค์การที่ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพขึ้นนั้น ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จะมีก็แต่เฉพาะในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่เพียงไม่กี่โรงเรียน

ในการจัดสรรบุคคลเข้าตำแหน่งงานนั้น ยึดตัวบุคคลเป็นหลักโดยพิจารณาจากอัตราเงินเดือนหรือวิทยุเป็นอันดับแรก ส่วนเรื่องความรู้ความสามารถ ถือว่าเป็นอันดับรอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หัวหน้างานขาดการตัดสินใจ ไม่กล้าที่จะใช้อำนาจตามบทบาทที่มีอยู่ หน่วยงานขาดการติดตามผลงานและการประเมินผลงาน

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารภายในโรงเรียนนั้นมีความเข้าใจในเรื่องการจัดองค์การน้อย เพราะการจัดโครงสร้างการบริหารงานแบบสายการบังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว การตัดสินใจก็จะเกิดจากบุคคลเพียงคนเดียว การทำงานก็ทำโดยคน ๆ เดียว การบริหารแบบนี้จะทำให้การตัดสินใจไม่รอบคอบเท่าที่ควรจะเป็น อาจผิดพลาดได้ง่าย งานขาดประสิทธิภาพ เกิดผลงานน้อย ขวัญของบุคคลที่ทำงานก็ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะคนที่มีหน้าที่นั้นจะต้องทำงานหนัก ส่วนคนที่ไม่มีตำแหน่งก็ขาดโอกาสที่จะทำงาน จะเกิดมีความคิดว่าตนไม่มีความสำคัญสำหรับหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านี้ขาดความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน

สำหรับการจัดบุคคลเข้าตำแหน่งงานนั้น ถ้ายึดหลักแห่งวิทยุติเป็นอันดับแรก ถือว่าไม่เป็นการถูกต้องอย่างยิ่ง จริงอยู่ระบบแห่งสังคมไทยเราเคารพนับถือกันโดยระบบวิทยุติก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้กับการทำงานก็จะก่อให้เกิดความเกรงใจกันขึ้น หัวหน้างานก็จะขาดความกล้าที่จะควบคุมงาน ประสานงานและประเมินผลงาน

ฉะนั้นในการจัดโครงสร้างระบบบริหารการศึกษา เพื่อให้การบริหารภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตศึกษา 6 เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ 4 ประการคือ

1.1 ควรจัดรูปแบบเป็นแบบสายการบังคับบัญชาและแบบสายงานที่ปรึกษา เพราะจะทำให้การตัดสินใจแต่ละครั้งรอบคอบยิ่งขึ้น ความผิดพลาดก็จะน้อยลง ทำให้คนในหน่วยงานมีโอกาสในการทำงานมากขึ้น และช่วยให้เกิดความสะทกและคล่องตัวในการสั่งงาน ประสานงานและติดตามผลงาน

1.2 การสรรหาบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในโรงเรียนนั้น ควรจะยึดหลักของความรู้ความสามารถเป็นหลัก เพราะจะทำให้ได้ผลงานดี แต่ผู้บริหารจะต้องโน้มน้าวให้บุคคลในโรงเรียนเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานว่าควรยึดหลักความรู้ความสามารถ มิใช่ยึดยศเป็นสำคัญ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ยกเว้นตำแหน่งผู้อำนวยการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วย ซึ่งเป็นตำแหน่งบริหารระดับสูงของโรงเรียนและได้รับการแต่งตั้งจากกรม ส่วนตำแหน่งหัวหน้าสายวิชา แม้ว่าจะเป็นตำแหน่งที่กรมแต่งตั้งก็ตาม ควรจะกำหนดวาระในการทำงานไว้เช่น 2 ปี หรือ 4 ปี หรือ 6 ปี เมื่อครบวาระแล้วก็สรรหาบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่โดยใช้ระบบคุณวุฒิในการเลือก วิธีนี้จะทำให้ผู้รับผิดชอบงานอยู่จะต้องคอยปรับปรุงงานในขอบข่ายของตนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดอยู่เสมอ

1.3 นอกจากโรงเรียนจะต้องทำแผนภูมิโครงสร้างของการบริหารงาน (Organization Chart) แล้ว โรงเรียนควรจะต้องทำพรรณงาน (Job description) ความรู้ไปด้วย และควรทำแผนภูมิบุคลากร (Personel Chart)

โดยคิดไว้ในที่ที่เป็นศูนย์รวมของครู-อาจารย์ในโรงเรียน ให้เห็นได้ง่ายที่สุด และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ครูทุกคนทราบทุกครั้ง เพื่อจะทำให้สมาชิกทุกคนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของมันและกัน จะเกิดความสะดวกในการประสานงาน ควบคุมงาน และการติดตามผลงาน

1.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความรู้เรื่องวิธีการบริหารงานโรงเรียน ภาวะผู้นำแก่ครู-อาจารย์ที่เข้ารับตำแหน่งใหม่ทุกคน ควรจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการ (Work Shop) เพื่อทบทวนบทบาท และหน้าที่ของงานส่วนต่าง ๆ ในโรงเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ทั้ง 5 ประเภท ตามความคิดเห็นรวมของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น ถ้าจะเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยจะเป็นดังนี้ งานบริหารบุคคล กับ งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ มีน้ำหนักเท่ากัน ส่วนงานที่ปฏิบัติรอง ๆ ลงมาได้แก่ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 โดยส่วนรวมนั้น บริหารงานได้ยังไม่เป็นที่พอใจของประชากรทั้ง 3 กลุ่มคือ นักบริหารเอง นักวิชาการ และประชาชนที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน เมื่อเทียบน้ำหนักของงานการศึกษาที่โรงเรียนเป็นฝ่ายปฏิบัติอยู่ตามความเห็นของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม กับน้ำหนักของงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภทตามที่ได้สรุปจากนักวิชาการ การมัธยมศึกษาแล้วในบทที่ 2 จะเห็นว่าบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 นั้นเปลี่ยนแปลงไปคือ นักวิชาการมัศึกษามีความเห็นว่างานโรงเรียนมัธยมศึกษาควรจะให้มีความสำคัญของงานเรียงลำดับดังนี้ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน แต่โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 กลับให้น้ำหนักของงานตามลำดับดังนี้ งานบริหารบุคคล งานบริหารงานธุรการ การเงินและบริการ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ฉะนั้นการที่โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 จะปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายของการมัธยมศึกษาของชาติคือ การมัธยมศึกษาจัดเพื่อให้เด็กมีการศึกษาทั่วไป

อันเหมาะแก่วัยและสังคมปัจจุบัน เพื่อสำรวจความสนใจ ความถนัดเพื่อให้ถึงสุขภาพกายและจิตใจ เพื่อให้เป็นพลเมืองดีในอนาคต มีทักษะหรือพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ นั้นอาจมีผลหลากหลาย นักเรียนที่ผ่านการมัธยมศึกษาจะมีคุณสมบัติไม่ตรงกับคุณสมบัติที่พึงประสงค์

ฉะนั้นจึงขอเสนอแนะว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษาทุกระดับ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ตั้งแต่ผู้วางนโยบายระดับประเทศ จนถึงผู้บริหาร ครู-อาจารย์ที่สอนอยู่ในโรงเรียน ควรที่จะได้ทบทวนนโยบาย หลักสูตร การบริหารงานของการมัธยมศึกษาเสียใหม่ แล้วกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการมัธยมศึกษาเสียใหม่ เพื่อที่จะได้สนองตอบนโยบายการมัธยมศึกษาของประเทศ ซึ่งตรงกับบทบาทของการมัธยมศึกษาในอุดมคติของนักวิชาการอยู่แล้ว โดยในระดับโรงเรียนนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละโรงเรียนจะต้องศึกษาปัญหาและจุดอ่อนของการบริหารด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้านของโรงเรียน แล้วกำหนดงานที่ต่องการพัฒนาขึ้นเป็นโครงการต่าง ๆ และกำหนดคณปฏิบัติเพื่อแก้ไข เช่น จัดให้มีโครงการอบรมสัมมนา การส่งครูไปศึกษาต่อ ให้ครูร่วมประชุมทางวิชาการ หรือให้มีคณะกรรมการปรับปรุงแก้ไขในแต่ละงานเป็นการภายในของตนเอง

3. งานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท ตามความเห็นของประชากรแต่ละกลุ่ม จากการวิจัยนี้พบว่า ตามความคิดเห็นของนักบริหารนั้น โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 1 งานคืองานบริหารบุคคล อีก 4 งานปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรียงตามลำดับได้ดังนี้ คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน สำหรับนักวิชาการนั้นมีความเห็นว่า โรงเรียนปฏิบัติงานทั้ง 5 ประเภทอยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น ถ้าเรียงตามลำดับจะเป็นดังนี้คือ งานบริหารบุคคล งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน กลุ่มประชาชนนั้นมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติงานทั้ง 5 ประเภทอยู่ในระดับมากเสีย 4 งาน ซึ่งเรียงตามลำดับเป็น งานบริหารธุรการ การเงินและบริการ งานบริหารบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารวิชาการ ส่วนงานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

จะเห็นได้ว่า กลุ่มของผู้บริหารมีความเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติหรือให้ความสำคัญกับงานบริหารบุคคลเป็นอันดับแรก งานบริหารวิชาการเป็นอันดับรอง ซึ่งขัดกับความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการในโรงเรียนและกลุ่มประชาชนที่เห็นพ้องกันว่า โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในอันดับที่ 4 พอจะสรุปจากข้อมูลของการวิจัยนี้ได้ว่า สถานภาพทางวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 นั้นต่ำ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนน่าจะได้ทบทวนขบวนการบริหารโรงเรียนเสียใหม่และปรับวิธีการบริหารโดยให้ความสำคัญของงานวิชาการให้มากขึ้นอีก หรือมากกว่างานธุรการที่ปัจจุบันปฏิบัติอยู่ จะต้องคำนึงถึงเสมอว่างานหลักของการมัธยมศึกษาคืองานวิชาการ ส่วนงานธุรการหรืองานอื่น ๆ เป็นงานเสริม

สำหรับงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ประชากรทุกกลุ่มรวมทั้งกลุ่มผู้บริหารเองยอมรับว่าโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติหรือให้ความสำคัญน้อย ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เป็นผู้ผลิตสมาชิกให้กับสังคม โรงเรียนจะดำรงอยู่ได้ จะพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้เพียงใด ชุมชนก็มีบทบาทสำคัญอยู่มาก ถ้าโรงเรียนสามารถสร้างความเข้าใจกับชุมชนได้แล้ว โรงเรียนจะสามารถพัฒนาก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคง

ฉะนั้น ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะแก่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 ที่ประจำอยู่ในโรงเรียนเพื่อเป็นแนวพิจารณาในการบริหารงานมัธยมศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ประเทศชาติต้องการ คือ

3.1 ควรดำเนินการปรับปรุง พัฒนาการงานวิชาการในโรงเรียน เปลี่ยนวิธีการบริหารจากแบบเดิมมาเป็นวิธีใหม่ เช่น หาโอกาสส่งครู-อาจารย์ในโรงเรียนไปอบรมวิชาการต่าง ๆ ที่ทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนจัดขึ้น และโรงเรียนเห็นว่ามิได้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เช่น จัดห้องสมุดสำหรับครู ส่งเสริมให้ครูหาวิธีการสอนแบบใหม่ อุปกรณ์การสอนใหม่มาใช้สอน คอยควบคุมให้อาจารย์หัวหน้าสายวิชาให้ช่วยตรวจตรา ควบคุม และให้คำปรึกษาหารือแก่ครูผู้สอนรายวิชา ถ้ามีบางวิชาที่มีผู้สอนหลายท่าน ควรเลือกเป็นผู้ประสานงานรายวิชานั้นเสีย 1 คน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือ

เป็นผู้ควบคุมให้การ เรียนการสอนให้ เกิดผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยอาจจัดให้ครูที่ขาดประ-
สพการณ์ได้เยี่ยมเยียนดูการสอนของครูที่มีประสบการณ์การสอนสูงกว่า ซึ่งจากงานวิจัยได้พบว่า
โรงเรียนไม่ได้มีการปฏิบัติเลย และนักบริหารควรเชิญศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่เกี่ยว
ข้องกับการมัธยมศึกษา มาพบปะให้ความรู้และแนวคิดใหม่แก่ครู-อาจารย์ และควรจะได้หาโอกาส
ไปเยี่ยมห้องเรียนเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้สอน และยังเป็น การตรวจตราให้ครูผู้สอนสอนอย่างเต็ม
เนื้อหาและหลักสูตร จัดให้มีการประชุมอภิปรายปัญหาการสอน แบบเรียนภายในสายวิชา ซึ่ง
สิ่งเหล่านี้จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ผู้บริหารจะปรับปรุงงาน
ที่จะส่งเสริมงานวิชาการด้วย เช่น สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อจะได้เชิญบุคคลที่มีความ
สามารถมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน หรือส่งนักเรียนไปดูงานได้ หรือจัดการสวัสดิการแก่ครูเพื่อ
เป็นการบำรุงขวัญและให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน

3.2 งานที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงอีกงานหนึ่งคือ งานด้านความสัมพันธ์
กับชุมชนเพราะประชากรทั้ง 3 กลุ่มเห็นว่า โรงเรียนให้ความสำคัญน้อย การปรับปรุงทำได้หลาย
วิธีเช่น ดำเนินการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูของโรงเรียน ส่งเสริมให้มีการตั้งสมาคมนักเรียน
เก่าขึ้น เพราะจากผลการวิจัยประชากรทั้ง 3 กลุ่มยอมรับว่า สมาคมเหล่านั้นมีส่วนในการ
ช่วยเหลือโรงเรียนได้มาก โรงเรียนควรจะได้จัดเวลาที่พบกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยปีละ
1 ครั้ง เพื่อแจ้งสถานภาพ ปัญหาต่าง ๆ ของทางโรงเรียน และปรึกษาหารือในการอบรมนิสิต
นักเรียนเชิญผู้ปกครองมาร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การไหว้ครู การแจกทุนการศึกษา
การแจกประกาศนียบัตร เป็นต้น จัดพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานวันปียมหาราช
วันเข้า - ออกพรรษา เป็นต้น พานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง
ชุมชน เช่น ให้ประชาชนมาร่วมใช้สนามกีฬา ใช้อาคารประกอบพิธีต่าง ๆ ใช้ห้องสมุดของ
โรงเรียน หรือจัดทำวารสาร เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

4. ปัญหาเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตศึกษา 6 นั้น มี
มากมายหลายอย่าง สำหรับปัญหาที่สำคัญของงานแต่ละอย่างที่โรงเรียนต่าง ๆ เห็นพ้องกัน จาก

การวิจัยสรุปได้ดังนี้ เช่น งานบริหารวิชาการ คือ วิชาการสอน หรืออุปกรณ์ที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอ เช่น อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ โรงฝึกงาน รวมทั้งอุปกรณ์ ภัณฑาคาร บริหารบุคคลคือ วิชาการกำลังการโรง ครู โดยเฉพาะครูคนตรี เกษตรกรรมศิลป์ คหกรรมศิลป์ บรรณารักษ์ เนะแนว เป็นต้น ภัณฑาคารนิกการนักเรียนนั้นคือ นักเรียนเข้าเสพติดกันมาก เช่น สุขกัญชา กินยาหลอนประสาท สุขบุหรี ซึ่งมีทั้งระยะฝึกหัดทดลองและคิดเป็นนิสัย ภัณฑาคารงานบริหารธุรกิจ การเงินและบริการคือ โรงเรียนชาคอาคารเรียน โรงฝึกงาน ที่พักผอนหย่อนใจสำหรับนักเรียนขณะพักจากการเรียน และคำสั่ง หนังสือราชการล่าช้า และปัญหาการบริหารค่านความสัมพันธ์กับชุมชนคือ ผู้ปกครองนักเรียนผัดการะในการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งหมดให้โรงเรียนรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

จะเห็นได้ว่า จากการได้ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตศึกษา 6 นั้น สถานภาพทางวิชาการ ทางสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะจากการวิจัยพบว่า ตัวประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการนั้น เป็นสิ่งที่โรงเรียนขาดแคลนทั้งสิ้น เช่น โรงเรียนชาคครู ชาคอุปกรณ์ทั้งฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติและวิชาสามัญ โรงเรียนชาคความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครองนักเรียนเอง การชาคครู ชาคอุปกรณ์ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่มาก เพราะถึงแม้ว่าโรงเรียนจะได้จักหาวิธีการสอนแบบใหม่เพียงใด จักหลักสูตรได้เหมาะสมถูกต้องกับท้องถิ่นสักเพียงใดก็ตาม การเรียนการสอนจะไม่เกิดประสิทธิภาพขึ้นได้เลย

ผู้ปกครองนักเรียนก็ต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิด รวมทั้งชุมชนก็ต้องมีส่วนร่วมด้วยเช่นเดียวกัน เพราะถ้าจะพิจารณากันแล้วในวันที่เปิดเรียนนักเรียนจะมีโอกาสอยู่ในโรงเรียน ประมาณ 8 ชั่วโมง อยู่ที่บ้านเสียประมาณ 12 ถึง 13 ชั่วโมง และอยู่ในชุมชนเสีย 3 ถึง 4 ชั่วโมง ฉะนั้นถึงแม้ว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความจำเป็นจะต้องทุ่มเทความคิด เวลา กับการประกอบอาชีพก็ตาม จากความเป็นจริงนักเรียนมีเวลาอยู่ในโรงเรียนด้วยเวลาที่จำกัดมาก ถ้าต้องการให้นักเรียนที่จบจากระดับมัธยมศึกษาไปแล้วเกิดการพัฒนาการรอบค่าน เกิดพฤติกรรมความวัตถุประสงค์ของ

การมัธยมศึกษามากที่สุดแล้ว โรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือ ประสานเป็นอย่างดีจากผู้ปกครองและจากชุมชน

ชุมชนนั้นก็มีส่วนอย่างสำคัญยิ่งในการที่สร้างอนาคตและปลูกฝังทัศนคติของนักเรียนในวัยรุ่นนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนวัยนี้เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองในทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม มีนักวิชาการกล่าวไว้ว่า ตลอดชีวิตของคนทุกคนนั้น ประสบการณ์หรือทัศนคติที่รับไว้ในวัยรุ่นจะเป็นสิ่งที่เขาประทับใจที่สุด และจะยึดเป็นแนวปฏิบัติไปตลอดชีวิต ถึงจะมีกาเปลี่ยนแปลงบ้างก็น้อยและเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก ฉะนั้นชุมชนถึงควร เข้ามามีบทบาทในการสร้างอนาคตของนักเรียนในวัยรุ่นนี้ โดยทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่ดี

สำหรับปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 คือปัญหาความพิการนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนต้อตาเสียตึกกันมาก แม้จะเป็นยาชนิดที่ไม่ให้โทษร้ายแรงและเจ็บหล่นนัก แต่นักเรียนเหล่านี้ต้อตาเหล่านี้เสียแล้วก็ต้องใช้ยาเหล่านี้ในปริมาณที่มากขึ้น หรือใช้ยาชนิดอื่นที่มีความร้ายแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ยาเสพตึกนั้นทำลายสุขภาพ บั่นทอนความคิด ทำให้ผู้เสพต้องเสียทรัพย์ ยาเสพตึกเป็นสิ่งที่ทำลายความมั่นคงของชาติ เพราะเมื่อนักเรียนในวัยรุ่นนี้ศึกษาเสพตึกเสียแล้วก็ไม่แข็งแรงเพียงพอที่จะประกอบอาชีพ ผลที่ตามมาก็คือ เศรษฐกิจของชาติไม่พัฒนาและยังสร้างปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคมอีกด้วย

ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้อในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 6 ดังนี้

4.1 สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครูฝ่ายปฏิบัติสาขาวิชาต่าง ๆ ควรที่จะต้องเร่งผลิตครูให้ไ้จำนวนตามที่โรงเรียนต้องการ และจะต้องปลูกฝังทัศนคติของความเป็นครูที่ดีด้วย ควรปลูกฝังให้มีความรัก ความศรัทธาในอาชีพครูจริง ๆ เพราะผู้ที่จบจากสถาบันครูสาขาวิชาอื่นนี้มักชอบไปประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่ใคร่ชอบที่จะเป็นครู เพราะอาชีพครูเป็นอาชีพที่ทำงานหนัก รายได้น้อย และมีระเบียบปฏิบัติมาก เมื่อเปรียบกับการประกอบอาชีพส่วนตัว

4.2 ในการจัดการเรียนการสอน วิชาในสายปฏิบัตินั้น โรงเรียนควรเปิดสอน แต่เฉพาะรายวิชาที่พอจะหาอุปกรณ์สำหรับฝึกได้ในท้องถิ่น เพื่อโรงเรียนจะได้ขอความร่วมมือที่จะ นำนักเรียนไปฝึกงานในชุมชนได้ จะเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโรงฝึกงานและอุปกรณ์ในการฝึกงานได้ และนักเรียนยังจะได้ประสบการณ์ที่เป็นของจริงยิ่งขึ้นอีกด้วย

สำหรับอุปกรณ์ของสายวิชาสามัญ กรมสามัญศึกษาน่าจะได้เป็นหน่วยกลางในการจัดซื้อหรือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในการศึกษาแล้วส่งไปสนับสนุนโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนที่เปิดใหม่ ซึ่งมีเงินบำรุงการศึกษาน้อย

4.3 ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการสร้าง พฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนโดย

ผู้ปกครองควรให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน ให้ความดูแลเอาใจใส่ ติดตามผลการเรียนของนักเรียน และเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียนหรือโรงเรียนขอความร่วมมือในการแก้ปัญหานักเรียนก็ควรจะได้ประสานกับโรงเรียนและให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด

สำหรับชุมชนนั้นควรจะทำแต่ในสิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ประกอบแต่อาชีพที่สุจริต ขยันขันแข็ง ไม่พุ่มพวย มีใจโอบอ้อมอารี สามัคคีกัน ไม่เป็นแหล่งมั่วสุมของคนเกียจคร้าน แหล่งการพนัน แหล่งค้ายาเสพติด นักเลงอันธพาล โจรผู้ร้าย เป็นต้น และจะต้องร่วมกันระดมสิ่งดีเลวร้ายเหล่านี้ เพราะวัยรุ่นจะได้ยึดถือแต่สิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

4.4 ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่จะต้องรีบแก้ไข เป็นการรีบด่วน เพราะถ้าปล่อยไว้จะทำให้ลูกหลานขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้นทั้งโรงเรียนและหน่วยงานทุกหน่วยที่มีบทบาทและหน้าที่ในการต่อต้าน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ควรจะได้เร่งรัดบทบาทของตนโดยมุ่งความสนใจมายังโรงเรียนมัธยมศึกษา อาจเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจในโทษและภัยของยาเสพติดให้โทษ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษางานบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ทั้ง 5 งานอย่างกว้างขวาง จึงทำให้ผลงานวิจัยในแต่ละงานไม่ละเอียดเท่าที่ควร สำหรับผู้ที่สนใจการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรจะทำการวิจัยเฉพาะงานแต่ละงานเท่านั้น เพื่อจะได้ทราบถึงงานนั้น ๆ อย่างละเอียด

2. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ควรจะได้นำเอาผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุงแก้ไขวิธีการบริหารโรงเรียนของตนบ้าง โดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของแต่ละโรงเรียน หรืออาจจะนำแนวในการวิจัยครั้งนี้ไปทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการขึ้นในโรงเรียนของตนเพื่อจะได้ข้อมูลที่แม่นยำยิ่งขึ้น

3. สำหรับผู้ที่สนใจจะทำการวิจัยต่อไป ควรจะแยกตามขนาดของโรงเรียน หรือถ้าเป็นไปได้ควรทำวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล เพราะเป็นโรงเรียนเปิดใหม่ ปัญหาต่าง ๆ หรือวิธีการบริหารคงแตกต่างออกไปอย่างน่าสนใจ ในการวิจัยครั้งต่อไป กลุ่มผู้บริหารนั้นควรครอบคลุมแต่เพียงผู้บริหารในโรงเรียนเท่านั้น เพราะผู้บริหารนอกโรงเรียนนั้นมีความชำนาญซึ่งในการบริหารภายในโรงเรียนน้อยมาก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย